

УДК 624.87

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ І ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Лядова Юлія Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація — Подано узагальнення основних здобутків розвитку внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту в державному секторі. Систематизовано напрацювання законодавчого та теоретико-методологічного характеру. Узагальнено значення та роль внутрішнього аудиту і внутрішнього контролю в процесі посилення фінансового управління в державному секторі.

Ключові слова — внутрішній аудит, внутрішній контроль, державний фінансовий контроль, управління державними фінансами.

Беззаперечно, основу належного, тобто ефективного і результативного, державного управління становить злагоджена та добре організована система державного фінансового контролю (далі – ДФК) [1], що протягом останніх років підлягає суттєвим перетворенням. Ключовим аспектом вдосконалення системи ДФК є впровадження та розвиток державного внутрішнього фінансового контролю в державних і комунальних органах через створення надійних систем внутрішнього контролю (далі – ВК) та внутрішнього аудиту (далі – ВА).

Слід відмітити, що на сьогодні сформовано достатню нормативно-правову базу для створення та подальшого функціонування системи ДВФК [2, 3, 4], визначено сутність та роль ВК та ВА в державних і комунальних органах, проте постає питання чи може ВК, як комплекс заходів для забезпечення законного та ефективного використання бюджетних коштів, належно функціонувати без ВА, що є

діяльністю по удосконаленню ВК [1], чи навпаки – можливо мати дієву систему ВА без належно організованого ВК. Вирішення цих питань доцільно розпочати з аналізу сутнісного наповнення понять ВА і ВК.

Ґрунтовне дослідження робіт з питань формування понятійного апарату ВА дозволило зробити висновок, що групування визначень його сутності, для більш глибокого розуміння відбувається за такими базовими категоріями: незалежна діяльність з оцінки та експертизи; структурний підрозділ; контроль (контрольна діяльність); частина загальної системи.

Аналіз кожної групи, що є підходом до визначення поняття, дозволив зробити висновок, що найбільш доцільним є підхід, згідно якому ВА визначається як частина загальної системи, враховуючи підпорядкованість та можливість адаптації як окремого елемента до ознак цілісної системи – системи ДВФК.

Що стосується ВК, то в Україні він представлений елементами, згідно міжнародної моделі COSO, які широко впроваджені в державних органах. Станом на 2016 рік всі із п'яти елементів системи ВК майже на 80% були впроваджені та добре функціонують в державних органах: в 81%, проаналізованих Держаудитслужбою України, органах виявлено позитивне та сприятливе становлення до ВК; 74% державних органів успішно оволоділи методикою управління ризиками – вчасно відбувається визначення ризикових операцій, виявляються причини їх виникнення та розробляються і впроваджуються заходи по усуненню таких причин та попередженню їх в майбутньому; заходи контролю належним чином організовано у 81% досліджених установах. Виявлено наявність

документально підтверджених правил, процедур, прийомів та механізмів делегування повноважень керівництвом; 79% показали добре налагоджену систему збору інформації, а також інформаційного та комунікаційного обміну, що, в свою чергу, є основою функціональної реалізації ВК; в 78% органів функціонує елемент моніторингу, тобто вчасно відбувається якісна оцінка результатів контролю та забезпечується оперативне вжиття заходів щодо його результатів [5].

Отже, ВК, як і ВА є невід'ємним елементом системи ДВФК. Важливість функціонування та взаємодії зазначених елементів очевидна. Проте поняття «внутрішній контроль» і «внутрішній аудит», що зустрічаються в науковій літературі і низці нормативних актів України, не слід ототожнювати, оскільки ці поняття різні.

Під ВК розуміється контроль, здійснюваний вищестоящими органами, посадовими особами за нижчими, підвідомчими структурами, тобто ВК є ієрархічним.

ВА являє собою діяльність, пов'язану з ВК, з підвищенням його ефективності, покращенням якості бюджетної звітності та спрямовану на розробку рекомендацій стосовно підвищення ефективності та результативності діяльності, наприклад державної (перш за все, бюджетної) чи комунальної установи. Відмінності ВК і ВА прописані в діючому законодавстві стосовно регулювання державного фінансового аудиту в Україні.

Аналіз законодавства [2, 3, 4] дав змогу дійти висновку, що загальна сутність ВА проявляється через його спрямованість на розробку заходів по удосконаленню діяльності державних і комунальних органів, а також підвищення ефективності процесів управління, що відбуваються в межах таких органів, шляхом консультування, надання ґрунтовних та дієвих рекомендацій.

Тобто ВА є засобом досягнення мети державних і комунальних органів, а також сприяє максимальному зниженню ризиків

шахрайства, марнотратства, допущення помилок чи нерентабельності в рамках функціонування системи управління державними фінансами.

Таким чином, ВА, що здійснюється підрозділом ВА державних і комунальних органів, перш за все сприяє сталому функціонуванню системи ВК, і як наслідок, забезпечує законність та ефективність використання бюджетних коштів, попередження порушень та зловживань в ході управління державними фінансами.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Деякі питання здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2011-п>
3. Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 р. № 1062 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2018-п>
4. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах : наказ Міністерства фінансів України від 14 вересня 2012 р. № 955. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/106386>
5. Звіт про стан розвитку державного внутрішнього фінансового контролю в Україні за I півріччя 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/category/40415>

Автор

Лядова Юлія Олександрівна, к.е.н., доцент кафедри обліку і бізнес-консалтингу, ХНЕУ ім. С. Кузнеця

(uliia.liadova@gmail.com).

Тези доповіді надійшли 13 січня 2020 року.

Опубліковано в авторській редакції.